ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)
της 18ης Απριλίου 1989 *

Στην υπόθεση 128/88,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Tribunal du travail των Βρυξελλών προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογή του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, με την οποία ζητείται, στα πλαίσια της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

Di Felice

και

Institut national d'assurances sociales pour travailleurs indépendants,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία των άρθρων 7, πρώτο εδάφιο, 52, δεύτερο εδάφιο, και 53 της Συνθήκης και των άρθρων 12, παράγραφοι 1 και 2, 44, παράγραφοι 1 και 2, και 46 του κανονισμού 1408/71 του Συμβουλίου, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό 2001/83 του Συμβουλίου, της 2ας Ιουνίου 1983 (ΕΕ L 230, σ. 8),

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα)

συγκείμενο από τους F. Grévisse, πρόεδρο του τρίτου τμήματος, J. C. Moitinho de Almeida και M. Zuleeg, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: F. G. Jacobs
γραμματέας: J. A. Pompe, βοηθός γραμματέας

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

— το Institut national d'assurances sociales pour travailleurs indépendants, εκπροσωπούμενο από τον Ludo Paeme, administrateur général,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

— η Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τον Δημήτριο Γκουλούση, μέλος της νομικής της υπηρεσίας,

έχοντας υπόψη την έκθεση για την επ' ακροατηρίου συζήτηση και κατόπιν της προφορικής διαδικασίας της 24ης Ιανουαρίου 1989,

αφού άκουσε το γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 2ας Φεβρουαρίου 1989,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με απόφαση της 21ης Απριλίου 1988, που περιήλθε στο Δικαστήριο στις 27 Απριλίου του ιδίου έτους, το Tribunal du travail των Βρυξελλών, κατ' εφαρμογή του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, υπέβαλε τρία προδικαστικά ερωτήματα ως προς την ερμηνεία των άρθρων 7, πρώτο εδάφιο, 52, δεύτερο εδάφιο, και 53 της Συνθήκης και των άρθρων 12, παράγραφοι 1 και 2, 44, παράγραφοι 1 και 2, και 46 του κανονισμού 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό 2001/83 του Συμβουλίου, της 2ας Ιουνίου 1983 (ΕΕ L 230, σ. 8).

2 Τα ερωτήματα αυτά ανέκυψαν στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ του Di Felice, ιταλού υπηκόου και κατοίκου Ιταλίας, και του Institut national d'assurances sociales pour travailleurs indépendants (στο εξής: Inasti).

3 Ο Δι Φελιψε εργάσθηκε ως μη μισθωτός στο Βέλγιο από το 1950 έως το 1964. Δικαιούχος συντάξεως αναπηρίας από το 1969, βάσει της ιταλικής νομοθεσίας, ο Di Felice ζήτησε από το INASTI, στις 24 Νοεμβρίου 1983, να του χορηγήσει, βάσει των περιόδων κατά τις οποίες είχε καταβάλει εισφορές στο Βέλγιο, πρόωρη σύνταξη από 28ης Απριλίου 1984, ημερομηνίας κατά την οποία συμπλήρωνε το 60ό έτος της ηλικίας του. Μολονότι αναγνώρισε στον ενδιαφερόμενο το δικαίωμα επί της συντάξεως αυτής

που καθορίστηκε στο ποσό των 36 568 βελγικών φράγκων (BFR) ετησίως, βάσει των 16/45 πλήρους συντάξεως με μείωση 5 % κατ' έτος πρόωρης συνταξιοδοτήσεως πριν από το 65ο έτος της ηλικίας του, το INASTI, βάσει των διατάξεων της βελγικής κανονιστικής ρυθμίσεως περί μη σωρεύσεως των παροχών, αρνήθηκε να καταβάλει τη σύνταξη αυτή.

4 Η άρνηση αυτή στηρίχθηκε στο άρθρο 30α του βασιλικού διατάγματος αριθ. 72, κατά το οποίο η σύνταξη μη μισθωτού εργαζομένου καταβάλλεται μόνον « αν ο δικαιούχος δεν ασκεί επαγγελματική δραστηριότητα και δεν απολαύει παροχής λόγω ασθενείας, αναπηρίας ή ακούσιας ανεργίας κατ' εφαρμογή νομοθεσίας περί κοινωνικής ασφαλίσεως, βελγικής ή αλλοδαπής, ή κανονισμού υπηρεσιακής καταστάσεως που έχει εφαρμογή στο προσωπικό οργανισμού δημοσίου διεθνούς δικαίου ».

5 Το εθνικό δικαστήριο, αφού αναγνώρισε στον Di Felice το δικαίωμα συντάξεως μη μισθωτού εργαζομένου και καθόρισε το ποσό σε 39 007 BFR ετησίως, θεώρησε ότι πριν αποφανθεί επί της πραγματικής εκκαθαρίσεως της συντάξεως αυτής, έπρεπε να αναβάλει τη διαδικασία και να ζητήσει από το Δικαστήριο αν:

« — η σημερινή σιωπή της βελγικής εθνικής κανονιστικής ρυθμίσεως στον τομέα σωρεύσεως των συντάξεων (εν προκειμένω, της προσωπικής συντάξεως) μη μισθωτού εργαζομένου με άλλες παροχές " ... συντάξεως ή ... κοινωνικής παροχής που εξομοιούται με σύνταξη — εν προκειμένω, ... επιδόματος ... αναπηρίας — ... που χορηγούνται δυνάμει αλλοδαπού ... συνταξιοδοτικού συστήματος ... " και η πρακτική που ο αρμόδιος καταβάλλων εθνικός οργανισμός εννοεί να αντλήσει από τη σιωπή αυτή αποτελούν ή θα μπορούσαν ή όχι να αποτελέσουν " δυσμενή διάκριση λόγω ιθαγενείας ", κατά το άρθρο 7, πρώτη παράγραφος, της Συνθήκης, είτε η διάκριση αυτή είναι άμεση ή έμμεση ή ακόμη στηριζόμενη στην ιθαγένεια, με εφαρμογή κριτηρίων τυπικά ουδέτερων, τα οποία όμως, στην πραγματικότητα, καταλήγουν στο ίδιο αποτέλεσμα, δηλαδή να θέτουν σε μειονεκτική μοίρα τους αλλοδαπούς λόγω της υπάρξεως δυσανάλογου εμποδίου·

— εμπίπτουν ή θα μπορούσαν ή όχι να εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των άρθρων 52, δεύτερη παράγραφος, και 53 της Συνθήκης, 12, παράγραφοι 1 και 2, και 43, καθώς και του κεφαλαίου III, και ιδίως των άρθρων 44, παράγραφοι 1 και 2, και 46 του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας,

— και μήπως, τελικά, η ιταλική σύνταξη αναπηρίας (εν προκειμένω, " ab initio " δεν έχει ακόμη μετατραπεί σε σύνταξη γήρατος) και η βελγική σύνταξη (— πρόωρης συνταξιοδοτήσεως) μη μισθωτού εργαζομένου πρέπει ή όχι να θεωρηθούν ως " ... παροχές της ίδιας φύσεως ". »

6 Στην έκθεση για την επ' ακροατηρίου συζήτηση αναπτύσσονται διεξοδικώς τα πραγματικά περιστατικά και το νομικό πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης, καθώς και οι γραπτές παρατηρήσεις που υποβλήθηκαν στο Δικαστήριο. Τα στοιχεία αυτά του φακέλου δεν επαναλαμβάνονται πιο κάτω παρά μόνο καθόσον απαιτείται για τη συλλογιστική του Δικαστηρίου.

Επί των δύο πρώτων ερωτημάτων

7 Ενόψει των όρων των δύο πρώτων προδικαστικών ερωτημάτων, πρέπει πρωτίστως να υπομνηστεί ότι στο πλαίσιο διαδικασίας που έχει κινηθεί δυνάμει του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, το Δικαστήριο δεν έχει αρμοδιότητα να εφαρμόζει τους κοινοτικούς κανόνες δικαίου σε συγκεκριμένη περίπτωση ούτε να εκτιμά το συμβιβαστό των διατάξεων του κοινοτικού δικαίου προς τους κανόνες αυτούς. Ωστόσο, μπορεί να παρέχει στο εθνικό δικαστήριο όλα τα στοιχεία ερμηνείας που αφορούν το κοινοτικό δίκαιο τα οποία μπορούσαν να είναι χρήσιμα για την εκτίμηση των αποτελεσμάτων του κοινοτικού αυτού δικαίου.

8 Από το σκεπτικό της αποφάσεως περί παραπομπής προκύπτει ότι τα δύο πρώτα ερωτήματα πρέπει να νοηθούν ως αποβλέποντα ουσιαστικά στο να κριθεί από το Δικαστήριο αν οι διατάξεις του κανονισμού 1408/71, που επεκτάθηκαν στους μη μισθωτούς εργαζομένους και στα μέλη των οικογενειών τους με τον κανονισμό 1390/81 του Συμβουλίου, της 12ης Μαΐου 1981 (ΕΕ L 143, σ. 1), εμποδίζουν την εφαρμογή εθνικής νομοθεσίας κατά την οποία δεν μπορεί να καταβληθεί η σύνταξη όταν ο ενδιαφερόμενος απολαύει συντάξεως αναπηρίας δυνάμει νομοθεσίας άλλου κράτους μέλους, εφόσον η εφαρμογή της νομοθεσίας αυτής είναι λιγότερο ευνοϊκή για τον ενδιαφερόμενο απ' ό,τι η εφαρμογή των διατάξεων του κανονισμού 1408/71.

9 Υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία (βλέπε ιδίως την απόφαση της 5ης Μαΐου 1983, Van der Bunt-Craig, 238/81, Συλλογή 1983, σ. 1385), όταν ο εργαζόμενος λαμβάνει σύνταξη δυνάμει της εθνικής μόνο νομοθεσίας, οι διατάξεις του κανονισμού 1408/71 δεν εμποδίζουν την εφαρμογή, ως προς τον εν λόγω εργαζόμενο, του συνόλου της εθνικής μόνο νομοθεσίας, περιλαμβανομένων και των εθνικών αντισωρευτικών

κανόνων. Πάντως, αν η εφαρμογή της εθνικής αυτής νομοθεσίας αποδεικνύεται λιγότερο ευνοϊκή για τον εργαζόμενο απ' ό,τι το σύστημα του άρθρου 46 του κανονισμού 1408/71, πρέπει να εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου αυτού. Στην τελευταία αυτή περίπτωση εφαρμόζεται η παράγραφος 3 του άρθρου 46, που αποβλέπει στο να περιορίσει τη σώρευση των παροχών που έχουν κτηθεί, κατά τις λεπτομέρειες που προβλέπονται στις παραγράφους 1 και 2 του ίδιου άρθρου, αποκλείοντας τους αντισωρευτικούς κανόνες που προβλέπει η εθνική νομοθεσία.

10 Για την εφαρμογή των κοινοτικών διατάξεων, το εθνικό δικαστήριο οφείλει να λάβει ιδίως υπόψη ότι, κατά το άρθρο 12, παράγραφος 2, του κανονισμού 1408/71, οι ρήτρες περί μειώσεως, αναστολής ή καταργήσεως που προβλέπονται από τη νομοθεσία κράτους μέλους σε περίπτωση σωρεύσεως μιας παροχής με άλλες παροχές κοινωνικής ασφαλίσεως που έχουν αποκτηθεί στο ίδιο αυτό κράτος μέλος ή δυνάμει της νομοθεσίας άλλου κράτους μέλους δεν εφαρμόζονται όταν ο δικαιούχος λαμβάνει παροχές της ίδιας φύσεως για αναπηρία, γήρας, θάνατο (συντάξεις) ή επαγγελματική ασθένεια που εκκαθαρίζονται από τους φορείς των διαφόρων εμπλεκομένων κρατών μελών, σύμφωνα ιδίως με τις διατάξεις του άρθρου 46 του κανονισμού αυτού.

11 Από τα προηγούμενα προκύπτει ότι, χωρίς να χρειάζεται να ληφθούν υπόψη οι άλλες διατάξεις του κοινοτικού δικαίου στις οποίες αναφέρεται το εθνικό δικαστήριο, στα δύο πρώτα προδικαστικά ερωτήματα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι οι διατάξεις του κανονισμού 1408/71, που επεκτάθηκαν στους μη μισθωτούς εργαζομένους και στα μέλη των οικογενειών τους με τον κανονισμό 1390/81, έχουν την έννοια ότι εμποδίζουν την εφαρμογή εθνικής νομοθεσίας σύμφωνα με την οποία δεν μπορεί να χορηγηθεί σύνταξη όταν ο ενδιαφερόμενος απολαύει συντάξεως αναπηρίας βάσει νομοθεσίας άλλου κράτους μέλους, εφόσον η εφαρμογή της νομοθεσίας αυτής είναι λιγότερο ευνοϊκή για τον ενδιαφερόμενο από την εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 46 του κανονισμού 1408/71.

Επί του τρίτου ερωτήματος

12 Με το τρίτο ερώτημα, το εθνικό δικαστήριο ερωτά αν η πρόωρη σύνταξη η οποία έχει αποκτηθεί δυνάμει της νομοθεσίας ενός κράτους μέλους και η σύνταξη αναπηρίας που έχει αποκτηθεί δυνάμει της νομοθεσίας άλλου κράτους μέλους πρέπει να θεωρηθούν ως « παροχές της ίδιας φύσεως » υπό την έννοια του άρθρου 12, παράγραφος 2, του κανονισμού 1408/71.

13 Υπενθυμίζεται σχετικά ότι, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, όταν εργαζόμενος λαμβάνει παροχές αναπηρίας που έχουν μετατραπεί σε σύνταξη γήρατος δυνάμει της νομοθεσίας ενός κράτους μέλους και παροχές αναπηρίας που δεν έχουν ακόμη μετατραπεί σε σύνταξη γήρατος δυνάμει της νομοθεσίας άλλου κράτους μέλους, η σύνταξη γήρατος και οι παροχές αναπηρίας πρέπει να θεωρούνται ως παροχές της ίδιας φύσεως (βλέπε τελευταία την απόφαση της 2ας Ιουλίου 1981, Celestre, συνεκδικασθείσες υποθέσεις 116, 117, 119, 120 και 121/80, Συλλογή 1981, σ. 1737).

14 Η νομολογία αυτή ισχύει επίσης στην περίπτωση κατά την οποία οι συντάξεις γήρατος (λόγω συμπληρώσεως συντάξιμου χρόνου) που οφείλονται δυνάμει της νομοθεσίας ενός κράτους μέλους δεν προκύπτουν από τη μετατροπή παροχών αναπηρίας, εφόσον η σύνταξη γήρατος, ανεξαρτήτως του αν προέρχεται ή όχι από μια τέτοια μετατροπή, είναι της ίδιας φύσεως με τη σύνταξη αναπηρίας.

15 Η ερμηνεία αυτή του άρθρου 12, παράγραφος 2, του κανονισμού 1408/71 δεν μπορεί να μεταβληθεί σε περίπτωση που καταβάλλεται πρόωρη σύνταξη, καθόσον η πρόωρη συνταξιοδότηση έχει ως μόνο αποτέλεσμα τη μείωση του ύψους της συντάξεως.

16 Επομένως, στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η πρόωρη σύνταξη που αποκτήθηκε δυνάμει της νομοθεσίας ενός κράτους μέλους και η σύνταξη αναπηρίας που αποκτήθηκε δυνάμει της νομοθεσίας άλλου κράτους μέλους πρέπει να θεωρούνται ως παροχές της ίδιας φύσεως, κατά την έννοια του άρθρου 12, παράγραφος 2, του κανονισμού 1408/71.

Επί των δικαστικών εξόδων

17 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκε η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, η οποία υπέβαλε παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης το χαρακτήρα παρεμπίπτοντος, που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε το Tribunal du travail των Βρυξελλών, με απόφαση της 21ης Απριλίου 1988, αποφαίνεται:

1) **Οι διατάξεις του κανονισμού 1408/71, που επεκτάθηκαν στους μη μισθωτούς εργαζομένους και στα μέλη των οικογενειών τους με τον κανονισμό 1390/81, έχουν την έννοια ότι εμποδίζουν την εφαρμογή εθνικής νομοθεσίας σύμφωνα με την οποία δεν μπορεί να χορηγηθεί σύνταξη όταν ο ενδιαφερόμενος απολαύει συντάξεως αναπηρίας βάσει νομοθεσίας άλλου κράτους μέλους, εφόσον η εφαρμογή της νομοθεσίας αυτής είναι λιγότερο ευνοϊκή για τον ενδιαφερόμενο από την εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 46 του κανονισμού 1408/71.**

2) **Η πρόωρη σύνταξη που αποκτήθηκε δυνάμει της νομοθεσίας ενός κράτους μέλους και η σύνταξη αναπηρίας που αποκτήθηκε δυνάμει της νομοθεσίας άλλου κράτους μέλους πρέπει να θεωρούνται ως παροχές της ίδιας φύσεως, κατά την έννοια του άρθρου 12, παράγραφος 2, του κανονισμού 1408/71.**

Grévisse Moitinho de Almeida Zuleeg

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 18 Απριλίου 1989.

Ο γραμματέας

J.-G. Giraud

Ο πρόεδρος του τρίτου τμήματος

F. Grévisse